

СТАНОВИЩЕ

от член кореспондент, професор Мила Сантова, доктор на
изкуствознанието

за труда на Нона Кръстева Петкова

Обкови на напрестолни евангелия от българските земи (XVI – първата половина на XVIII век)

Дисертация за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“ по
научната специалност

Изкуствознание и изобразителни изкуства, 8.1. Теория на изкуствата

Научен консултант: професор д-р Бисерка Пенкова

София, 2019

В съдържателен план текстът на Нона Петкова, представен като докторат за защита на образователната и научна степен „Доктор“, се разполага в тематично поле, което е относително недостатъчно разработвано в специализираната научна книжна. Обковите на евангелия – обект на изследването, представляват силно специфична област, анализите в която имат необходимост да почерпят от изследвания и върху характеристики на самото евангелие и мястото му по принцип в изповядването на култа; и върху познания за функциониращата в определен период (в случая 16-17 век) иконография и начините на трактовка на определени евангелски сюжети; и върху възможностите за трактовка на обработвания метален (сребърен) лист, съчетани с познания върху пластичната форма.... И още, и още и още...

Веднага бих искала да кажа, че Нона Петкова се е справила удачно с тази нелека задача. Тя от години работи върху свързаната с обковите на евангелията проблематика, по която има публикации. Настоящия й труд на практика се явява първото в българското изкуствознание по-цялостно обобщение на познанията върху тази материя и за разглеждания период. На практика то идва след достатъчно известни в родната специализирана литература, но малко или повече частични публикации разработващи други по-частни проблеми като например тази на Миятев от 1926 г., а по-

късно – М. Иванов, С. Георгиева и Д. Бучински или като част от такива, чиято основна цел е друга - Ив. Сотиров и пр. Дори и само въз основа на непълното изреждане на известните имена, писали по проблематиката, изкушеният в материята вече може да си направи заключения относно различната подготовка и познания на различните автори, а от там – и върху сферата/ите от въпроси, върху които всеки от тях акцентира. Така или иначе в повечето предходни публикации обковете на евангелия са един от изследваните проблеми, а не централен. Тук е добре да се добави и обстоятелството, че изследовател, който няма изкуствоведска подготовка не винаги може да се ориентира пълнокръвно в тази материя.

Всъщност Нона Петкова в текста си успява удачно да запълни липсвали в годините у един или друг автор пропуски. Предложената дисертация обобщава с окоето на изкуствовед направените в предходни времена изследвания, обогатявайки фактологията, коментирайки тези и добавяйки интерпретации.

Прави впечатление, че текстът се отличава с:

- разглеждане на паметниците върху широк исторически контекст, при което се въвеждат малко известни, неизползвани до този момент в разработки по тази проблематика или неизвестни факти. В контекста на подобен подход паметниците се ситуират спрямо известната по документи историческа реалия, колкото и това да е трудно да бъде направено по отношение на всеки отделен паметник. Конкретно по отношение на Чипровското златарство вероятно би могла да бъде полезна и работата на Н. Милев за личните и семейни имена от 17 век (Български лични и семейни имена от XVII век, Известия на етнографския музей, 3 – 4, 1921, с. 14 – 171).

- висока степен на изчерпателност – както на съществуващата библиография по темата на дисертацията, така и по отношение на приведените паметници. Като се има предвид, че, както сочи текстът, в последните тридесетина години знакови обкови на евангелия са потънали в неизвестност, изчерпателността на текста сама по себе си е важно негово достойнство. В този смисъл публикуваната от Д. Друмев обкова от с. Кайнарджа, Русенско, предлага характеристики които разкриват възможности да бъде причислявана към (Врачанския?) център, вероятно би могла да бъде едно малко, но полезно допълнение.

- коректност в представянето на тезите. Прави впечатление, че в случаите при които не е съгласна с една или друга вече съществуваща в

изследователското пространство теза (по отношение на отделни паметници или групи от паметници), авторката се постаравя да привлече достатъчно аргументи в полза на своето схващане. Макар и не само, но най-ясно видимо е това в епистоларния „диалог“ с твърдения на Иван Сотиров по отношение на дифузията на Чипровското златарство, което обаче не пречи на Н. Петкова да отчете широко и с подobaващо уважение приносите на този автор към разглежданата проблематика. В конкретния случай с този „диалог“ смятам, че написаното от авторката е основателно и достатъчно аргументирано.

Разбира се в един достатъчно обемен в параметрите си труд може да съществуват и моменти, с които не всеки да е съгласен. За мен един такъв момент е акцентиранието на т. нар. „типология“ при обковите на евангелия. Всъщност в случая организацията на материала, който се изследва (и съответните му приведени паралели) по-скоро би трябвало да се определя като систематизация по формален признак. Подобна систематизация, разбира се, ще има своето значение при атрибуцията на отделен паметник или група от паметници с оглед на това кой тип организация на пространството на обковата доминира в определен център и връзката на изследвания паметник с него. В този смисъл „типологията“, по смисъла в който е използвана в работата, по-скоро би могла да бъде едно от общността на приведени доказателства, а не толкова главен и/или единствен аргумент. Дори и само известните обкови на Софийския златарски център, които като цяло сякаш най-плътно „се държат“ в единен (пластичен) концепт, вече могат да бъдат доказателство в това отношение, тъй като не всички те (по една или друга причина) покриват изцяло корицата на обковаваното евангелие и/или са разработени само от един метален лист.

От гледната точка на единен ясен пластичен възглед като „свързващ“ работите в определен златарски център, ми се струва и малко пресилено категоричното включване на Търновската обкова от храма Св. Петър и Павел (1606/1660?) в параметрите на Чипровското златарство. Тя показва достатъчно различна, от характерните за чипровските паметници, пластическа трактовка и декоративни решения.

Всъщност направените от мен добавки и разсъждения са в границите на онзи минимум, необходим за превръщането на един текст от просто текст в наука, по поставените проблеми в текстовете на която е естествено да се

дискутира. Смятам, че текста на Нона Петкова притежава всички достойнства, за да бъде включен без съмнения в рубриката „наука“. Той допринася за развитието на познанието.

Нямам никакви съмнения, че предложената дисертация на Нона Петкова притежава всички необходими за един докторат качества и предлагам да ѝ бъде присъдена образователната и научна степен „Доктор“.

член кореспондент, професор Мила Сантова,
доктор на изкуствознанието